

سازوکار سرمایه‌گذاری و کشاورزی در آفریقا

«کشت فراسرزمینی»

دکتر سید مجد علی موسوی⁽¹⁾

17 آبان 1393

با توجه به مطالعات صورت پذیرفته توسط سازمانهای معتبر تحقیقاتی در دنیا برای یافتن نقشه های راهبردی و مدل کردن الگوهای تغییرات اقلیمی در سالهای آینده پیش بینی میشود که نقاط بسیاری از دنیا دستخوش تحولات جدی آب و هوایی خواهد بود.

در بسیاری از نقاط خاورمیانه به علت خشکسالی و کمبود منابع آبی امکان کشاورزی کم یا به شدت کاهش میابد. اما قاره آفریقا بخاطر شرایطی که دارد در وضعیت با ثبات تری قرار دارد.

بکر بودن و امکان دسترسی به منابع بسیار قاره سیاه کشور های پیشرو را در جهت تسلط به این منابع و برخورداری از ثبات اقتصادی بیشتر به این قاره کشانده است و بسیاری از قدرتهای جهانی بروشهای مختلف سعی در حضور پرنگ تر و قوی تر در این قاره دارند.

این کشورها از طرق سرمایه گذاری و یا مشارکت و حتی دخالت سیاسی و نظامی در این بین یدنبال یافتن جایگاه دایمی در قاره آفریقا میباشند. در این بین روشهای جایگزین برای تامین منابع غذایی و آب کافی از راهبردهای مهم در آینده خواهد بود.

کشورهایی که در این رهگذر از دیگران پیشرو تر عمل کنند جایگاه با ثبات تری در منطقه خواهند داشت. یکی از روشهای پیشنهاد شده برای برخورداری از منابع دایمی غذایی کشت در سرزمینهای خارج از حوزه جغرافیایی معمول است که به کشت فراسرزمینی معروف شده است.

به منظور فراگیر شدن این اقدام سودآور و نیز مطلوب برای امنیت غذایی در کشور در اواخر دولت آیت الله هاشمی رفسنجانی به دلیل فعالیت در بخش کارآفرینی و اشتغال وزارت کار و امور اجتماعی طرحی در جهت حضور نهادهای اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در قاره آفریقا تهیه و به دولت محترم پیشنهاد نمودم که خلاصه آن ایجاد مراکز دایم تجاری جمهوری اسلامی ایران در مناطق مختلف آفریقا به منظور معرفی توانمندیهای اقتصادی کشور بود و در ادامه آن خدا خواست مجری طرح خود باشم که امروز 22 سال از آن حضور و در کشورهای مختلف آفریقا در شمال و شرق آفریقا گذشته است.

سال 1999 میلادی با کسب تجربه 7 ساله در کشورهای شاخ آفریقا از جمله کشور اتیوپی به دلیل ظرفیتهای ممتاز کشور جمهوری اوگاندا به شرق آفریقا مهاجرت و با برپایی نمایندگیهای توانمندیهای جمهوری اسلامی ایران در کشور اوگاندا فعالیتهای خود را با تاسیس اولین مرکز دایم تجاری جمهوری

اسلامی ایران با همکاری اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و سازمان توسعه تجارت جمهوری اسلامی ایران آغاز کردم که زمینه عرضه صدها کانتینر محصولات ایرانی را در کشور اوگاندا و سایر کشورهای شرق آفریقا از قبیل کنیا، تانزانیا، رواندا، بروندي، جنوب سودان و کشور کنگو را فراهم نموده و طی حضور 15 ساله خود در کشور اوگاندا در زمینه های مختلف سرمایه گذاریهای ایرانی از قبیل ساخت و ساز، دارو و تجهیزات پزشکی، فعالیتهای کشاورزی شامل زراعت کشت ذرت و دانه های روغنی، دام داری، فعالیتهای مرتبط با نوغان و ابریشم و عرضه تراکتور و ادوات کشاورزی و کودهای کشاورزی بایو و انتقال تکنولوژی صنایع و هم چنین احداث تنها کشتارگاه صنعتی حلال کشور اوگاندا با همکاری شرکتهای ایرانی و اشخاص حقیقی و حقوقی اقدام نموده ایم.

اهمیت کشت فراسرزمینی برای اقتصاد ایران

قاره آفریقا به عنوان دومین قاره پهناور جهان و وجود فرصتهای بکر و بالقوه سرمایه گذاری ظرفیتهای اقتصادی گسترده ای دارد که از جمله معادن غنی، ظرفیتهای گسترده کشاورزی، آب و نیروی کار کافی و ارزان است که میتواند موجبات همکاریهای مشترک فراوانی بین جمهوری اسلامی ایران و آفریقا را فراهم نماید که به چند نمونه اشاره می کنم.

الف : کشت برون مرزی با محوریت آفریقا

همانگونه که مستحضرد رشد جمعیت جهانی موجب افزایش تقاضای مواد غذایی گردیده و از طرفی کمبود ظرفیتهای تولیدی و کمبود منابع آبی موجب افزایش قیمتها در این بخش شده که نتایج آن برای جمعیت جهان زیان بار بوده و امروزه تولید مواد غذایی از اولویتهای مهم استراتژیک و سرمایه گذاری به شمار می آید.

یکی از مهمترین محصولات بخش کشاورزی تولید دانه های روغنی است که آن نیز متأثر از ویژگیهای فوق با افزایش قیمت و تقاضای چشمگیری روبرو و ضرورت توجه به تولید آن اقدامی انسانی و استراتژیک محسوب میشود که از جمله فعالیتهای اقتصادی موجه است که قطعاً از نتایج گرانمایی در این حوزه برخوردار است.

به همین منظور در کشور اوگاندا با توجه به آب و هوای مساعد و بسیار پایدار و برخورداری از منابع آبی کافی و بارندگی مناسب و خاک بسیار حاصلخیز در مجموع 18 میلیون هکتار اراضی مستعد کشاورزی وجود دارد که در آنجا سالیانه 6.000.000 هکتار زیر کشت و بیش از 12.000.000 هکتار بلا استفاده میباشد میتوان با همکاریهای دوجانبه زمینه استفاده بخش قابل توجهی از زمینهای مذکور را فراهم نمود که با توجه به وجود استعداد لازم کشت دانه های روغنی میتواند بخش مهمی از فعالیتهای قرارگیرد.

از طرفی ظرفیت 1.5 میلیون تنی روغنکشی کارخانجات روغن جمهوری اسلامی ایران به دلیل عدم تامین دانه های روغنی کافی تنها قادر به تامین 7% از نیاز 1.5 میلیون تنی خوراک کارخانجات میباشد و این ظرفیت خالی باعث میشود تا مقادیر مورد نیاز با قیمتهای گزافی از سایر کشورها تامین و بعضاً به دلیل مشکلات سیاسی از قبیل آنچه در روابط ایران و ارژانتین گذشت مجبور به تامین نیاز این بخش با مشکلات و پرداختهای بی قاعده برای حفظ چرخه اقتصادی کارخانجات خود فراهم نماییم.

با ایجاد بستر تولید در اختیار و با اطمینان میتوان بخش مهمی از مشکلات این بخش را حل و علاوه بر تامین به موقع مواد اولیه مورد نیاز اقتصاد کشور را از ارزش اقتصادی مضاعف تولید نیز که بعضاً بالغ بر 200% میباشد بهره مند نموده و از طرفی بستر موجهی برای ایجاد هزاران فرصت شغلی جدید در بخش اشتغال کشور و افزایش ظرفیت تولید به منظور توسعه صادرات در این بخش فراهم نمود.

اگر براساس تجارب حاصله این مجموعه از کاشت دانه های روغنی از قبیل سویا، آفتابگردان، کانولا، بادام زمینی و ذرت، مثلاً میانگین کشت ذرت و سویا را مد نظر قرار دهیم با حداقل برداشت 8 تن ذرت و 3 تن سویا در هکتار در دو نوبت کاشت در سال قادریم تنها با کاشت 100.000 هکتار از اراضی کشور مستعد و سرسبز اوگاندا بیش از 1.000.000 تن از بخش اساسی نیازمندیهای دانه های روغنی کشور را با حداکثر نیمی از قیمت تمام شده جهانی تولید نماییم و علاوه بر تامین نیازمندیهای خود گام بلندی در حل مشکلات بخش کشاورزی کشور دوست اوگاندا برداریم.

براساس تجارب این مجموعه هزینه آماده سازی، کاشت، برداشت، خرید ماشین آلات و ساخت ساختمانهای مورد نیاز هر هکتار با محوریت تولید سویا و ذرت حداکثر 2,500 دلار می باشد که بیش از 70% آن هزینه های ثابت و حدوداً 20 تا 30% جاری است، چنانچه نوبت اول کشت ذرت و نوبت دوم کشت سویا مد نظر قرارگیرد با تجارب موجود هر هکتار قادر به تولید 3 تن سویا و 8 تن ذرت دانه ای در سال خواهد بود و با مقایسه قیمت جهانی محصولات مشابه، کل سرمایه گذاریهای طرح حداکثر طی دو سال کاری مستهلک خواهد شد.

ب - تولید بخشی از پيله و نخ ابريشم مورد نیاز صنايع ايران در اوگاندا

همانگونه که مستحضرهستید صنعت نوغان و ابریشم طی سالیان متمادی از جمله صنایع کارآمد ایران بوده و کرم ابریشم رنسانس هنر و صنعت آسیا را پایه گذاری کرد. در ایران کرم ابریشم از چنان اهمیتی برخوردار بود که جمشید (پادشاه هخامنش) رواج و توسعه پرورش کرم ابریشم در ایران را بخشی از اقدامات مهم خود می داند که امروزه به دلیل افزایش قیمت اراضی کشاورزی و تغییر کاربری آن به واحدهای مسکونی، صنعتی و سایر فعالیتهای کشاورزی، افزایش سطح حقوق و دستمزد، شرایط اقلیمی و... موجب شده تولید آن با کاهش شدیدی مواجه و ادامه وضع موجود این صنعت

ارزشمند و یار دیرینه اقتصاد ایرانی را از چرخه فعال اقتصادی کشور حذف و با تهدیدات جدی روبرو نماید.

در صورت انتقال دانش و مهارت‌های این صنعت به کشور اوگاندا که از اقلیم مناسب رشد کم هزینه درختان توت، امکان افزایش دوره های پرورش و نیروی کار ارزان قیمت برخوردار است می توانیم بخشی از پيله و نخ مورد نیاز صنعت ابریشم ایران عزیز اسلامی را با حداکثر نیمی از قیمت جهانی تامین نموده و علاوه بر تحرک رقابتی صنعت خود زمینه عرضه توانمندی های فنی مهندسی ایرانی را به همراه ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در قاره آفریقا فراهم نماییم.

براساس اطلاعات موجود در حال حاضر ایران با تولید حدودا 300 تن نخ ابریشم نیازمند 1500 تن نخ ابریشم است که اختلاف از طریق واردات تامین میگردد.

با میانگین امکان پرورش 30 جعبه تخم نوغان در هر هکتار توتستان و متوسط تولید 40 کیلوگرم پيله از محل هر جعبه تخم نوغان با حدود 20.000 تخم کرم ابریشم قادر خواهیم بود در هشت دوره پرورش در 1.000 هکتار توتستان موجبات پرورش 240.000 جعبه تخم نوغان و تولید سالانه 9.600 تن پيله ابریشم را فراهم نموده و با ضریب تبدیل 6/7 کیلوگرم پيله تازه به یک کیلوگرم نخ بیش از 1.400 تن از نخ ابریشم مورد نیاز صنایع ابریشم ایران را با کمترین نیمی از قیمت جهانی تامین و زمینه ایجاد 5.000 فرصت شغلی جدید در کشور اوگاندا و حفظ و توسعه هزاران فرصت شغلی در ایران عزیز اسلامی به خصوص در صنعت فرش را فراهم نماییم.

به همین منظور اینجانب طرح آزمایشی خود را از سه سال قبل در مزرعه جمهوری اسلامی ایران در کشور اوگاندا با تهیه نهال درختان اصلاح شده توت تایلندی ، ژاپنی و هندی آغاز و با پرورش 2.000.000 نهال در یکصد هکتار و انتقال آن به زمین توتستان نتایج بسیار ارزشمندی کسب نموده و میتوان با تجربه حاصله اکنون با اطمینان کامل نسبت به توسعه گسترده آن مبادرت نمود.

با عنایت به نتایج حاصله و در اختیار بودن زمین کافی تا 4.000 هکتار با اجرای طرح میتوان اقدام چشمگیری در عرصه صنعت ابریشم کشور به عمل آورده و گام دیگری در زمینه حضور نهادینه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در قاره آفریقا برداشته و از نتایج آن علاوه بر خدمت به هم نوغان خود در آفریقا با تامین مواد اولیه ارزان قیمت قادر به تامین نیازمندی‌های صنعت ابریشم کشور عزیزمان جمهوری اسلامی ایران باشیم.

تولید محصولات کشاورزی در کشورهای آفریقایی در اوگاندا ارزانتر از تولید آن در ایران

کشت در آفریقا خصوصا در اوگاندا به دلیل بارندگی فراوان متوسط 1.600 میلیمتر در سال نیاز به آبیاری نداشته و از طرفی نیروی کار کافی و ارزان قیمت با حقوق ماهیانه معادل 60 دلار موجب کاهش هزینه تولید میگردد که بعضا تا یک سوم قیمت جهانی است به عنوان نمونه قیمت تمام شده تولید هر تن ذرت 100 دلار، هر تن لوبیا قرمز 200 دلار و هر تن سویا 180 دلار است که این خود مزیت مضاعف آفریقا است ضمنا این امکان با دو بار کشت دیم در سال تبدیل به مزیتی مضاعف میگردد.

این سوال ممکن است در ذهن بعضی ها مطرح شود که چرا محصولات فوق را از آفریقایی ها خریداری نکنیم و برویم و خودمان آنجا تولید کنیم.

با توجه به ارزش افزوده فرایند تولید که بعضا بیش از 200% است تولید توسط ایرانیان در آفریقا علاوه بر انتقال دانش و تکنولوژی کشاورزی خلق ثروت ملی ایجاد اشتغال موثر و پایدار برای ایران و آفریقا است و موجبات همکاریهای تنگاتنگ که نتایج ارزش مند دیگری نیز بدنبال خواهد داشت فراهم می آید.

بنظر من از این فرصت مغتنم باید به بهترین وجه ممکن استفاده کرد. از طرف دیگر این کشورها الان تولید زیادی ندارند که بتوانند پاسخگوی نیاز ما باشند.

بازدهی سرمایه گذاری بیش از دویست درصد در سال است.

در ارتباط با ریسک هایی در این مسیر وجود دارد میتوان با برنامه ریزی مناسب و اصولی و بهره مندی از روشهای کاملا علمی باعث به حداقل ممکن رسیدن ریسک در این حوزه شد. بطوری که می توان ادعا

کرد در کشوری مانند اوگاندا که از امنیت سیاسی و سرمایه گذاری پایدار و بستر های قانونی بسیار مناسب برای سرمایه گذاران برخوردار است، ریسک بسیار پایینی در این زمینه وجود دارد.

دلیل انتخاب آفریقا علاوه بر مواردی که شرح دادم ثبات آب و هوایی بسیار، امکان چند نوبت کشت در سال و خاک بسیار حاصلخیز این منطقه است در حالی که در کشورهای از قبیل قزاقستان اگر چه که نزدیک به کشورند ولی بخاطر وجود سرما که امکان کشت را فصلی می کند و قیمت زمین و نیروی انسانی دارای اقلیم و شرایط اقلیمی برابر با آفریقا نیستند.

یکی از مشکلات بین ایران و آفریقا نبود مکانیزم هدایتی و حمایتی در دولت ایران برای آفریقا است که به امید خداوند ستاد آفریقا که جدیداً به ریاست معاون اول ریاست جمهوری احیا شده در صورت جامع نگری میتواند موجب ارتباط صحیح ایرانیان در آفریقا باشد. تسهیل فرایند سرمایه گذاری و ایجاد بستر مناسب تعاملات بازرگانان و شناساندن فرصتهای موجود به بخش خصوصی ایران از جمله برنامه های در دست اجرا است.

همین جا فرصت را غنیمت می شمارم و از ریاست محترم جمهوری جناب حجت الاسلام دکتر حسن روحانی درخواست می کنم به آفریقا توجه بیشتری بکنند. در دولت های قبلی **میلیون ها دلار قرار داد تجاری و بازرگانی با آفریقا بسته شده ولی متأسفانه اکثر آنها اجرایی نشده و بدست فراموشی سپرده شده است بطوری که امکان استفاده و توسعه فرصتهای طلایی در این قاره مسکوت مانده است** و سرمایه گذاران سایر کشور ها با سرعت در حال توسعه فعالیتهای خود در این بخش میباشند که این موضوع باعث افول سطح همکاری و جایگاه کشور عزیزمان در آفریقا شده است در حالی که جایگاه ایران اسلامی میتواند بسیار متعالی تر از جایگاه آن در برهه کنونی باشد. از این رو از ایشان خواهشمندم با نگاه ویژه ای که به بحث توسعه سرمایه گذاری، اشتغال و صادرات غیر نفتی دارند اقدام لازم را جهت تحریک این بخش از اقتصاد فراهم آورند.

منبع : سایت اقتصاد آنلاین

(1) سیدمجد علی موسوی هستم متولد مرداد سال 1343، سال 1360 با عضویت در ستاد جنگهای نامنظم خدمات خود به نظام جمهوری اسلامی ایران را آغاز و در ادامه آن باحضور در ارگانها و دواير مختلف دولتی در حد توان خدمتگذار مردم نجیب ایران زمین بوده ام.

ابراهیم عماد

سایت حقوق اقتصاد بین الملل و توسعه

نقطه نظرات دیگر صاحب نظران اقتصادی داخلی

سازوکار سرمایه گذاری و کشاورزی در آفریقا

«کشت فراسرزمینی»

pdf دکتر-مجدعلی-موسوی-کشت-فرا-سرزمینی-1/fa-deid/https://ebrahimemad.net/

pdf دکتر-محمدعلی-موسوی-کشت-فرا-سرزمینی-1/fa-deid/nationaux-autres-pph-dr-mohammad-moussavi/https://ebrahimemad.net/